

OP VERHAAL KOMEN

Het zingevingsfestival in Drenthe

Door: Drs. Dick van Veen*

Hoe kom je als geestelijk verzorgers op het idee om een zingevingsfestival te organiseren? Waarom juist als geestelijk verzorgers? In deze bijdrage beschrijft Dick van Veen op een impressieachtige wijze het proces van idee tot uitvoering van een zingevingsfestival. Wat komt er bij kijken en wat betekent het voor de cliënten?

Het begin

Een zingevingsfestival? Hoe kom je er op? Nu al weer ruim vier jaar geleden waren we als geestelijk verzorgers van GGZ Drenthe en GGZ Groningen bij elkaar tijdens een tweedaagse studiebijeenkomst. Thema was onder andere: hoe laat je de eigenheid van de Dienst Geestelijke Verzorging (DGV) zien binnen de organisatie?

Natuurlijk wordt op de afdelingen wel iets van het werk van geestelijk verzorgers zichtbaar.

Natuurlijk schrijf je evengoed als alle andere disciplines in jaarplannen en beleidsstukken op wat je doet, gedaan hebt en van plan bent. En dat moeten we vooral blijven doen, ook al komen die stukken soms of vaak ongelezen in de la te liggen. Maar krijg je in al die 'formats' te pakken wat ons inspireert, wat we wellicht aan speelsheid en verbeelding rondom zin en levensbeschouwing in huis en dus aan cliënten en de organisatie te bieden hebben?

Moeten we niet gewoon iets gaan doen?, zeiden we tegen elkaar. Iets leukers gaan doen? Doen we dat dan voor medewerkers? Of gaan we iets voor cliënten organiseren? Medewerkers hebben vaak al allerlei leuke cursussen en congressen. Zou het niet mooi zijn om een hele dag te organiseren voor en met cliënten? Dan doen we iets met de mensen voor wie we er uiteindelijk zijn en laten indirect ook onszelf zien aan de organisatie waarbinnen we werken.

Er gaat iets vonken in onszelf en we steken elkaar aan met ons enthousiasme. Het ene is nog niet gezegd of een ander lumineus idee is al weer wakker geroepen. Een stroom van gedachten, mogelijkheden en plannen komt op gang. En dan moeten we stoppen. De studiedagen zijn voorbij. We beloven elkaar dat het niet bij mooie plannen blijft, maar dat we op onze volgende gezamenlijke bijeenkomst de eerste spijkers met koppen gaan slaan. Aldus geschiedt.....

Een festival

Een festival gaat het worden. Voor alle cliënten van GGZ in de provincies Groningen en Drenthe. Alleen cliënten? Of nodigen we ook ex-clieënten uit? Het zou mooi zijn als familie of vrienden die ze graag bij zich hebben ook mee kunnen komen. En wat gaan we doen? Hoe noemen we het festival.....?

Welnu, waar gaat het bij ons geestelijk verzorgers in ieder geval ook vaak over? Over de zin en de onzin die je aan je bestaan kunt beleven. Over je verliezen in het leven, over je verlangen, over je wanhoop en je moed. Over bronnen van kracht, creativiteit, hoop en liefde en waar die te vinden of opnieuw te vinden en te openen in jezelf en in elkaar. Daar zijn zoveel verhalen over. Daar moeten we iets mee.

Op verhaal komen. Dat zou mooi zijn. Als mensen een dag op verhaal konden komen. Bij hun eigen verhaal en dat van anderen. Verhalen

aangereikt krijgen ook. Gekke verhalen, grappige verhalen, mooie verhalen. Aanstekelijke verhalen. Die iets aanraken en losmaken in jezelf.

Er moeten dus activiteiten zijn waarin het eigen verhaal ruimte kan krijgen. En we moeten verhalenvertellers in het programma hebben. Misschien wel een poppenkast voor volwassenen. Dat zou mooi zijn – als mensen op verhaal zouden kunnen komen. Even iets anders. Iets leukers ook. Even niet in je cliënt- of patiënt- zijn worden aangeraakt maar in je mens-zijn, met de muziek die in je is, je humor, je verbeelding, je dromen.

Ja, muziek moet er ook zijn. En theater. Alle verhalen moeten een plek kunnen krijgen. Het moet een leuke mooie dag worden. En tegelijk moet er oor zijn voor verhalen van droefheid en gemis. Het moet vooral echt en authentiek zijn wat we met elkaar gaan doen. We weten het ineens. We noemen het festival 'Op verhaal komen', met als ondertitel 'Zingevingfestival'.

Een plek voor iedereen

Waar gaan we dat doen? Niet op het terrein. Het moet ook echt een dag uit zijn. In een mooie omgeving. Liefst buiten. Dus ergens in de vroege zomer. Juni bijvoorbeeld. Het moet een ruime plek zijn. Mensen moeten er hun gang een beetje kunnen gaan. Aan van alles mee kunnen doen, maar ook alleen maar kunnen kijken en genieten. Misschien wel even op jezelf kunnen zijn als je daar behoefte aan hebt.

De plaats en het programma moeten laagdrempelig zijn. Iedereen moet kunnen komen. Van degene die min of meer psychotisch is tot degene die in een forensische setting zit, maar wel vrijheden heeft. Iedereen moet kunnen komen met familie en/of vrienden.

Ontmoeting

Twee dagen worden het; een dag voor de cliënten uit Groningen en een voor de cliënten uit Dren-

the. We kiezen voor het Recreatiegebied Midlaren aan het Zuidlaardermeer. Natuur, bos en water. Een groot terrein met vele mogelijkheden. Past goed bij ons programma. Reguliere gasten van het recreatie-terrein moeten die dag ook gewoon aanwezig kunnen zijn. We willen geen afgesloten feestje, maar juist gelegenheid geven tot ontmoeting.

Het programma

De eerste keer hebben we in ons groeiend enthousiasme bedacht met elkaar een kort theaterstuk te maken, over mensen met hun pijn, tekorten, kracht en talenten. Dat wordt dan de opening van het festival en zet de toon voor het vervolg. Zo is er ook tijdens de volgende afleveringen telkens een eigen openingsact, die het thema aangeeft. En wat gebeurt er verder dan op zo'n festival?

Er is muziek, vrolijke en weemoedige wereldmuziek, er is een band voor de jongeren, er is meditatieve muziek in een zelf gecreëerd stiltecentrum dat op geen enkel festival ontbreekt.

Er is bibliodrama in een tent, er is een poppenkast, er zijn boottochtjes over het meer met aan boord

een verhalenverteller, er zijn schoonheidsspecialistes bij wie je je heerlijk kunt laten verwennen. Er is een huifkartocht door de bossen. Je kunt meerijden in een open oldtimer.

Er zijn vuurspuwers. Er is een koor van medecliënten. Er worden marshmallows geroosterd op een vuurtje bij het water. Er is terugspeeltheater, een groep die improviserend de eigen verhalen van mensen terugspeelt. Er zijn allerlei workshops waar mensen met hun creativiteit aan de gang kunnen. Een ex-cliënt van Joodse oorsprong, tegenwoordig vormgeefster en kunstenaar, heeft tijdens een aflevering van het festival, geïnspireerd door de klagmuur in Jeruzalem, twee manshoge, kleurige en zeer kunstzinnige 'troostvogels' gemaakt. Mensen kunnen er hun eigen, soms heel kleine, verhaaltje in stoppen dat wellicht nog aan niemand ooit werd toevertrouwd.

Aan het eind van de dag zit de vogel vol met kleine briefjes, die dichtgevouwen zijn en blijven. Er staan, verspreid over het terrein, levende standbeelden, die plotseling tot leven komen en een verhaal vertellen. Er is poëzie, hangend in de bomen en voorgedragen aan een strandje. Een ervaringsdeskun-

Een deelnemer aan het festival in Borger schrijft:

Ademloos luisterden we naar het verhaal van dat kleine meisje dat nog meer bereikte dan de gouden bergen waar hij van droomde.

Prachtig verteltheater dat nu nog steeds in mijn hoofd zit.

En heerlijke muntthee.

Daarna liepen we door naar de levensliederen in het Openluchttheater.

We zongen uit volle borst mee.

Terugkijkend op de dag, met het woord zingeving in mijn hoofd, zijn er met name twee mensen die mij heel erg geïnspireerd hebben.

De maakster van die prachtige jurken die gedragen werden door de mensen van de organisatie.

En de man met het draaiorgeltje en de fluiten van keramiek.

Deze twee mensen doen of maken iets waarmee ze van hun levensdagen nooit rijk zullen worden.

Ze doen het omdat ze er gelukkig van worden.

En met hun geluk maken ze andere mensen weer gelukkig.

Ik heb daar lang over nagedacht.

Het was uiteindelijk al weer weken geleden dat ik voor het laatst salsa had gedanst.

Dan zitten er zoveel andere dingen in mijn hoofd dat er geen salsa meer bij kan, denk ik.

Maar tegelijkertijd maakt dansen mij intens gelukkig.

Door dit festival en sinds dit festival ben ik alweer een paar keer wezen dansen en het werkt, ik voel mij daardoor beter.

Ha, let maar eens op: volgend jaar ga ik op het zingevingsfestival een dansworkshop geven.

dige vertelt zijn verhaal. Er kan gewandeld, gedanst en gezongen worden.

Wat kost dat nou?

Dat was na alle eerste creatieve brainstorming natuurlijk meteen de praktische vraag. Wat gaat

dat niet kosten? En hoe krijg je dat allemaal voor elkaar? Het moet cliënten niets kosten, daar waren we het direct over eens. Ze moeten een heerlijke dag met alles er op en er aan krijgen aangeboden. Want voor cliënten zijn vakanties en uitstapjes vaak een onbetaalbare luxe.

Die eerste keer deden we als geestelijk verzorgers alles zelf. Fondsenwerving. Gelukkig kwamen er, zij het door grote inspanning, veel fondsen over de brug en deed de eigen organisatie ook een stevige duit in het zakje. Er moest overlegd worden met busmaatschappijen. Een reisplan moest gemaakt om iedereen vanaf verschillende opstapplaatsen naar het festivalterrein te krijgen. Onderhandelen met een firma om een lekker lunchpakket te leveren voor een schappelijke prijs. Tenten organiseren binnen de eigen organisatie. Vrijwilligers werven, afdelingen en teams vragen om te stimuleren en eventueel met patiënten mee te komen als begeleider, indien noodzakelijk. Om maar een paar dingen te noemen van de vele zaken die moeten worden gedaan.

Wat levert het op?

Het eerste jaar zijn er twee keer 200 bezoekers. Onze collega's in Groningen hebben na de eerste keer andere prioriteiten. Wij in Drenthe vinden dat het festival herhaald moet worden.

Maar dan breder gedragen en dus gezamenlijk georganiseerd met de activiteitendienst die de eerste keer ook al zeer betrokken was bij alle activiteiten en workshops. En voor wat betreft praktische zaken als geldwerving, aanmeldingen, onderhandelingen, afspraken met diverse instanties et cetera, zouden we een handje geholpen moeten worden.

Inmiddels zijn er vier afleveringen van het festival geweest. Telkens weer op een andere plek, die uitnodigt tot verstilling en ontmoeting. Met de eigen ziel. Met elkaar. Met anderen. Telkens weer met dezelfde herkenbare titel en ondertitel. Thema's die voorbijkwamen zijn: 'stenen' (het festival vond

dat jaar plaats in het Hunebedcentrum in Borger), 'spiegeltje, spiegeltje....', 'in vuur en vlam...'. Als geestelijk verzorger heb je er direct allerlei associaties bij: markeren, gedenken, wat zie je als je in de spiegel kijkt, je ogen als de spiegel van je ziel, verliefdheid, branden van verlangen om maar enkele te noemen van de vele, die in de verschillende activiteiten zichtbaar en hoorbaar worden. In 2007 waren er 350 bezoekers, in 2008 500 bezoekers en dit jaar 650 bezoekers en 12.000 euro subsidie.

Enkele reacties van cliënten

Reacties van cliënten zijn wij na het tweede festival pas echt begonnen te verzamelen en op papier te zetten. Er zou een boek mee te vullen zijn. Ik noem er een paar. Een cliënt, die vaak stil en in zichzelf gekeerd was, stapte uit de zeilboot na een tocht over het Zuidlaardermeer en vertelde helemaal verrukt, dat hij zoiets als jongetje al eens graag had willen doen, maar nooit had gekund. Dat hij ooit nog eens zou gaan zeilen had hij niet kunnen dromen.

Dit jaar vertelt een moeder hoe ze, als ze haar zoon die langdurig opgenomen is, opzoekt, de onvrijheid voelt van het wonen in een instelling. Voor haar is het heel bijzonder om als moeder in alle vrijheid en gelijkwaardigheid het festivalgebeuren te ondergaan, haar zoon in zekere zin als gastheer te ervaren en samen te genieten van harpspel aan de waterkant.

Een bijzonder gebeuren

Waarom zijn cliënten, vrijwilligers, medewerkers en instanties zo enthousiast? Waarom vraagt een cliënte mij in de maand september al weer wanneer het volgende zingevingsfestival is, want dat het voor haar de mooiste dag van het jaar is? Waarom is dit festival een fenomeen geworden, waarvan de Raad van Bestuur heeft gezegd dat het jaarlijks terug moet keren en niet meer weg te denken en dus ook niet weg te bezuinigen is uit de organisatie?

Ik vermoed dat in de schoonheid, de creativiteit en de speelsheid die we er die dag willen laten zijn de schoonheid en speelsheid in mensen zelf wordt aangeraakt. Mensen komen in contact met het mooie, authentieke en eigene in zichzelf, met hun verlies en hun verlangen, met hun 'dromen van vrede', hun soms verborgen gebleven bronnen, hun durf en levensmoed, hun diepgaand schouwen van het leven.

Naast een heerlijke dag die cliënten mogen ontvangen komen zij en ook wij tot de ontdekking hoeveel zij te geven hebben.

En wat zij ons geven aan enthousiasme en ontroerende ervaringen en verhalen voedt ons, ook bij de voorbereiding van het volgende festival. Er gebeurt dus ook iets met ons als team: we ervaren verbondenheid, verbeelding en fantasie komen vrij. We ontdekken ieder nog meer onze eigen en gezamenlijke kracht en mogelijkheden.

Waar eerst in de organisatie welwillend werd gereageerd op een leuk initiatief wordt er nu op afdelingen naar gevraagd: 'er komt toch weer een zingevingsfestival?'

De cliënten zien er naar uit, hoor! Andere kanten en kwaliteiten van onze dienst worden duidelijk binnen de organisatie. Er wordt ook in ons reguliere werk soms anders naar ons gekeken.

En als we nu een aantal keren hebben beleefd dat er tussen regendagen door net op de festivaldag een strakblauwe hemel te zien is, hebben we het idee dat engeltjes boven ook hun goedkeuring geven en meegenieten.

Het zingevingsfestival. Een bijzonder gebeuren. Een beetje heilig, eigenlijk.

* Drs. Dick van Veen is geestelijk verzorger bij GGZ-Drenthe.